

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

**Державна установа «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»**

**ІНСТРУМЕНТИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РЕІНТЕГРАЦІЇ
ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ У СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ
(на прикладі Львівської області)**

Науково-аналітична записка

Львів 2024

Виявлено ключові проблеми та недоліки регіональної політики соціально-трудової реінтеграції ветеранів війни (на прикладі Львівської області). Основні виклики проявляються у слабкій взаємодії органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадських об'єднань щодо забезпечення захисту прав і свобод ветеранів війни та членів їх сімей, надання послуг, спрямованих на повноцінну професійну адаптацію військовослужбовців, реалізації програм створення і розвитку ветеранами війни власного бізнесу, пристосування робочих місць до людей з особливими потребами, перекваліфікації та додаткового професійного навчання військовослужбовців, низької готовності роботодавців створювати нові та пристосовувати поточні робочі місця до людей з інвалідністю, у т.ч. ветеранів війни тощо. Визначено напрями та інституційно-адміністративні, організаційно-економічні й інформаційні інструменти підтримки ветеранів війни з метою їх реінтеграції у соціально-трудові відносини в регіоні.

Науково-аналітичну записку підготували: д.е.н., с.д. Левицька О. О., д.е.н., с.д. Мульська О.П., к.е.н. Бараняк І. Є. (відділ проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів).

Професійна реінтеграція демобілізованих учасників бойових дій під час війни та в період повоєнного відновлення економіки є значним викликом для держави. Упродовж років окупації і воєнних дій в Україні вибудовується цілеспрямована політика підтримки ветеранів та їх сімей, розробляються відповідні інструменти та заходи задля ефективної соціально-трудової адаптації військовослужбовців.

Львівська область бере активну участь у посиленні ветеранського руху, впровадженні програм підтримки демобілізованих учасників бойових дій у їх реінтеграції у цивільне життя. Станом на поч. 2024 р. у Львівській області налічується 64 тис. ветеранів війни або 7,5 % від загальної кількості ветеранів в Україні. При цьому за даними департаменту економіки ЛОВ(Д)А, їх кількість може зрости до 300 тис. осіб¹. Основні проблеми в регіоні, з якими стикаються ветерани війни, пов'язані з пошуком роботи, поверненням на робоче місце, адаптацією до умов праці (особливо для осіб, котрі частково втратили працездатність). Водночас не меншим викликом залишається готовність бізнес-середовища і суспільства приймати таких осіб у статусі підприємців (серед яких, між іншим, зростає чисельність жінок-ветеранів) та активність підтримки з боку органів місцевого самоврядування і громадськості.

Ключові проблеми соціально-трудової реінтеграції ветеранів війни у Львівській області:

(1) Слабка взаємодія органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадських об'єднань щодо забезпечення захисту прав і свобод ветеранів війни та членів їх сімей, у т.ч. повноцінної професійної адаптації.

Недостатність соціального діалогу і відповідної соціальної взаємодії у забезпеченні всебічної підтримки ветеранської спільноти у регіоні та в країні загалом підтверджують численні дослідження, в яких акцент робиться на недовірі використуваних інструментів реалізації державної ветеранської політики на місцях, а також недооцінювання ролі громадських об'єднань ветеранів війни як важливих учасників цих процесів.

Довідково: у ході проведення соціологічного дослідження «Роль ветеранської спільноти у розбудові демократичного суспільства» більшість опитаних зазначили, що не мають досвіду співпраці з об'єднаннями ветеранів, громадськими організаціями, профільними благодійними фондами (65,5 %). Натомість 31,9 % респондентів повідомили, що мають такий досвід. Найактивніше співпрацюють з об'єднаннями ветеранів і відповідними фондами чоловіки (33,0 % опитаних чоловіків проти 18,8 % жінок) віком від 40 до 59 років (38,4 % опитаних цієї вікової категорії). Понад третина мають досвід співпраці з об'єднаннями ветеранів, громадськими організаціями, благодійними фондами у трьох регіонах: у західному (36,6 % опитаних), центральному (36,6 %) та східному (36,0 %). Водночас жінки майже не взаємодіють із такими організаціями, майже не мають відповідного досвіду також молоді люди у віці 18-29 років (72,1 %) та найстарші ветерани у віці 60 років і більше (75,0 %)².

¹ Ліщенко Ю. Ветерани мають бути пошановані, вони мають бути на виду. *Високий Замок* (15.04.2024). URL: <https://wz.lviv.ua/life/510817-pratsevlashtuvannia-veteraniv>

² Роль ветеранської спільноти у розбудові демократичного суспільства (червень – жовтень 2021 р). Звіт за результатами соціологічного дослідження (авт.: С. Балюк, Н. Клаунінг, Л. Четвертухіна), 2022. 44 с. (С. 25). URL: http://fes.kiev.ua/n/cms/fileadmin/upload2/FES_VETERAN_M_final.pdf

Оскільки Львівська область динамічно розвивається на тлі загострення безпекових викликів, з одного боку, і прискорення процесу європейської інтеграції України, з іншого боку, у ветеранській спільноті фіксується високий запит на безкоштовні курси, тренінги, воркшопи за такими двома напрямками: а) вивчення іноземних мов; 2) професійне навчання і перекваліфікація (навчання професій, широко затребуваних на ринку праці Львівської області, наприклад у сфері ІТ).

(2) Недостатня інформаційна підтримка і популяризація регіональних програм, які на грантовій основі надають можливість ветеранам започаткувати власну справу, пристосувати робочі місця до людей з особливими потребами, сприяють проходженню військовослужбовцями професійного перенавчання (ваучери на навчання).

Спостерігається відсутність систематичних заходів із популяризації діючих у регіоні програм і фінансових можливостей для ветеранів війни, а також недостатнє поширення їх через лідерів місцевих громадських організацій та роботодавців, органи місцевого самоврядування, представників обласного та міського центрів зайнятості, регіональних партнерств і самих учасників бойових дій. Існує відчутна потреба в об'єднанні ресурсів різних установ та організацій задля допомоги ветеранам та їх сім'ям і створення єдиної платформи поширення інформації для військових (табл. 1 у Додатках).

***Довідково:** 1 липня 2023 р. Міністерством у справах ветеранів України було започатковано проєкт «Помічник ветерана», мета якого – допомогти військовим адаптуватися до цивільного життя після завершення служби. Львівщина – у двійці лідерів серед 10 областей, які беруть участь у цьому пілотному проєкті, оскільки залучила аж 410 осіб. Суть ініціативи полягає у тому, що навчені фахівці (наставники з числа таких самих ветеранів за принципом «рівний-рівному») у громадах надають професійний сервіс для демобілізованих захисників, у тому числі щодо соціальних гарантій і можливостей професійної реалізації. Допомога стосується, зокрема, питань працевлаштування, підвищення кваліфікації, перепрофілізації, відкриття власної справи, співпраці із центрами зайнятості. Фінансування інституту помічника ветерана передбачене за гроші державного бюджету, місцевих бюджетів та гроші партнерів з розвитку. Заробітна плата помічника ветерана становить в середньому 16 тис. грн³.*

(3) Низька готовність (вмотивованість) місцевих роботодавців пристосовувати робочі місця до людей з інвалідністю (у т.ч. ветеранів війни) чи створювати нові робочі місця, адаптовані до соціально вразливих верств населення.

Проблемним питанням, з одного боку, є недостатня мотивація багатьох учасників бойових дій до повернення на ринок праці після одержаних на війні фізичних чи психологічних травм. А з іншого боку, навіть якщо ветеран війни все ж націлений на отримання роботи, це, зазвичай, супроводжується великими ризиками, з якими можуть стикнутися під час пошуку роботи представники згаданої соціальної групи у перспективі. Це, зокрема, низька готовність

³ Шведа О. «Помічник ветерана». Як реалізують проєкт на Львівщині та хто може долучитися. *Суспільне Львів* (09.09.2023 р.). URL: <https://suspilne.media/lviv/885235-stipendia-ta-nadbavki-skilki-otrimuut-kursanti-vijskovih-navcalnih-zakladiv/>

роботодавців до найму ветеранів війни та обмежені можливості фінансування створення робочих місць для ветеранів, котрі набули інвалідності. Діючі у регіоні програми компенсацій на переоснащення робочих місць не мають достатнього впливу на роботодавців і не є визначальними стимулами для них у створенні інклюзивного ринку праці у Львівській області.

Потреба забезпечення соціально-трудової інтеграції демобілізованих осіб і ветеранів війни, які постраждали внаслідок бойових дій і частково втратили працездатність, є особливо важливим завданням проактивної політики соціального та економічного розвитку регіону. У цьому контексті трансформація регіонального ринку праці і сфери зайнятості відбувається досить повільно.

Довідково: частка зайнятих ветеранів у загальній кількості штатних працівників підприємств у Львівській області зростає вкрай повільними темпами, становлячи на початку 2023 року біля 2,1 % (у 2022 р. – 1,5 %)⁴.

Надання послуг для забезпечення працевлаштування уразливих груп населення є безпосереднім завданням органів Державної служби зайнятості. Однак ефективність заходів щодо сприяння працевлаштуванню уразливих груп населення залежить передусім від існування можливостей створення нових робочих місць.

Довідково: з початком повномасштабної агресії РФ проти України, на тлі суттєвого скорочення кількості вакантних робочих місць, зменшилася кількість працевлаштованих за сприяння Львівського обласного центру зайнятості. Частка зареєстрованих безробітних ветеранів, які отримали роботу, скоротилась з 1,6 % у 2021 р. до 1,0 % у 2022 р.⁵ Водночас суттєво зростає кількість ветеранів війни з інвалідністю. З 2014 по 2021 рр. до структурних підрозділів з питань соціального захисту населення райдержадміністрацій та органів місцевого самоврядування Львівської області звернулись 19957 демобілізованих військовослужбовців, з них 1244 особам було встановлено інвалідність⁶. А вже на початку 2022 року загальна кількість ветеранів війни з інвалідністю у регіоні зростає до 2767 осіб⁷.

(4) Низький рівень володіння інформацією щодо вільних вакансій і затребуваних сегментів на ринку праці серед ветеранів війни.

Пошук сегментів підвищеного попиту на демобілізованих військовослужбовців і отримання підходящої роботи після військової служби не завжди під силу власне учасникам бойових дій. Попри наявність різних програм та форм підтримки, більшість громад області не достатньо активно вживають заходів з інтеграції ветеранської спільноти в систему соціально-трудових відносин та у процеси відновлення економіки регіону через підтримку підприємництва.

Довідково: дослідження підтверджують, що ветеранам, як у Львівській області, так

⁴ Друге анонімне онлайн-опитування серед ветеранів та діючих військовослужбовців «Портрет ветерана. Блок «Потреби ветеранів» (6-12 лютого 2023 р.) / Міністерство у справах ветеранів України, Український ветеранський фонд. URL: <https://veteranfund.com.ua/doc/6-12-02-23.pdf>.

⁵ Там само.

⁶ Запит на отримання публічної інформації від 29.03.2021 року (вх. лист облдержадміністрації від 29.03.2021 р. № Н-184/ЗПП) стосовно надання інформації щодо кількості ветеранів у Львівській області. URL: https://dostup.org.ua/request/statistika_po_uchasnikakh_boiovi_11

⁷ Аналітична інформація за даними Міністерства у справах ветеранів України (01.01.2022 р.). URL: <https://data.mva.gov.ua/?fbclid=IwAR2OWnHkc9i1eRcNxWI4T6gvQz61X7A3tEqQP5-FOYeYoPcaq0EBNRyXSYI>

і в інших регіонах, не вистачає коштів для започаткування та ведення бізнесу. Близько 33 % опитаних заявили, що їх стримує висока вартість оренди приміщень, землі та інших активів, відсутність пільгових умов для підприємців-початківців, бюрократія, перевірки, величезні штрафи, а також поточна економічна ситуація. Серед бар'єрів на шляху до власної справи було названо: відсутність необхідних заощаджень, щоб дочекатися поки бізнес почне приносити дохід, відсутність досвіду підприємницької діяльності, відсутність знань щодо ведення бізнесу, страх втратити все, вклавши в бізнес⁸.

Загалом, у Львівській області реалізується комплексний підхід до розвитку ветеранського бізнесу шляхом надання ваучерів і грантів. Однак на практиці виникає чимало труднощів у їх застосуванні, особливо для тих ветеранів-підприємців, котрі не мають попереднього досвіду ведення власної справи або ж не мають відповідних наставників (бізнес-консультантів). Крім того, перешкодою часто стає обмежена кількість контактів у підприємницьких колах та владних структурах, недостатність комунікативних навичок тощо.

Довідково: у 2024 р. близько 100 осіб-ветеранів із Львівської області отримали позитивне рішення щодо грантової підтримки на понад 41 мільйон гривень. Зокрема, 63 учасники вже одержали понад 28 мільйонів гривень⁹. Проте найважче завдання, за словами військових¹⁰, це не стільки започаткувати бізнес, як його втримати, знайти і зберегти клієнтів. Не меншим викликом залишається низька інклюзивність у бізнесі, недостатній соціальний діалог щодо проблем працевлаштування і самозайнятості ветеранів війни.

(5) Вікові бар'єри повернення військовослужбовців у сферу зайнятості, оскільки роботодавці неохоче розглядають передпенсійну вікову категорію, обмежуючи таким чином перспективи кар'єрного зростання ветеранів чи їх працевлаштування загалом.

Ключові проблеми кар'єрного зростання військовослужбовців після повернення з війни пов'язані з можливостями додаткової освіти і перенавчання, особливо для ветеранів старшого віку. Вагомою прогалиною владних інститутів різного рівня є наявність вікових обмежень при прийнятті ветеранів на посади служби в органах місцевого самоврядування та ін., що посилює плінність і дефіцит кадрів.

Довідково: у Міністерстві у справах ветеранів України понад 17 %¹¹ штату – це ветерани і ветеранки, члени їхніх родин і сімей загиблих, діючих військовослужбовців, колишні військовополонені, однак на регіональному рівні, зокрема у Львівській області, така практика тільки починає формуватися. Так, за даними е-Карти вакансій державної служби та органів місцевого самоврядування для ветеранів¹² станом на сьогодні у Львівській області в органах

⁸ Портрет ветерана російсько-української війни 2014-2022 рр. Соціологічне дослідження Українського ветеранського фонду Міністерства у справах ветеранів України та соціологічної групи "Рейтинг" (липень – серпень 2022 р.). URL: https://veteranfund.com.ua/analitics/portret_veterana/

⁹ Жолинська Н. На Львівщині 63 ветерани отримали кошти на розвиток бізнесу. *Львівський портал* (29.11.2024р.). URL: <https://portal.lviv.ua/news/2024/11/29/na-lvivshchyni-63-veterany-otrymaly-koshty-na-rozvytok-biznesu>

¹⁰ Демчина М. Після війська – у бізнес: на першому Veterans Business Forum у Львові говорили про відкриття і розвиток ветеранського бізнесу. *Львівська міська рада* (14.11.2024 р.). URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/society/social-sphere/304314-pislia-viiska-u-biznes-na-pershomu-veterans-business-forum-u-lvovi-hovoryly-pro-vidkryttia-i-rozvytok-veteransko-ho-biznesu-foto-video>

¹¹ Мінветеранів запустило е-Карту вакансій державної служби та органів місцевого самоврядування для ветеранів та ветеранок. *Пресслужба ЛОДА* (05.08.2024 р.). URL: <https://loda.gov.ua/news/111669>

¹² Е-карта вакансій державної служби та органів місцевого самоврядування для ветеранів. *Міністерство у справах ветеранів України*. 2024. URL:

державної служби зареєстровано 3 вакансії для ветеранів війни за посадами категорії «В», а в органах місцевого самоврядування – лише 2 (зазначена карта є неповною, оскільки перебуває в процесі щоденного інформаційного наповнення).

Не менш гострим питанням залишається низький рівень оплати праці, який пропонується за посадами, призначеними для ветеранів війни. Крім того, спостерігається вузька спрямованість пропонованих посад. Через усе це продовжує зберігатись стійкий тренд на скорочення кадрів на державній службі у регіоні, а пошук фахівців відповідного кваліфікаційного рівня стає новим викликом.

Довідково: за даними е-Карти вакансій¹³ пропонований посадовий оклад за вакансіями (категорії «В» і нижче) державної служби та органів місцевого самоврядування для ветеранів війни у Львівській області складає від 9 до 12 тис. грн (посади бухгалтера, інспектора відділу державного архітектурно-будівельного контролю, секретаря суду, головного спеціаліста сектору з питань ведення військового обліку (м. Стебник) та мобілізаційної, оборонної роботи відділу з питань мобілізаційної, оборонної роботи та взаємодії з правоохоронними органами, головного спеціаліста з питань персоналу).

Виявлені у регіоні негативні аспекти професійної реінтеграції ветеранів війни призводять до зростання соціально-трудової вразливості цієї категорії населення, загострення поведінкових девіацій та соціальної маргіналізації військових, збільшення обсягу незадіяного економічно активного ресурсу і як наслідок – посилення структурних дисбалансів на ринку праці Львівської області. Відповідно **існує об'єктивна необхідність реалізації ефективних інституційно-адміністративних, організаційно-економічних й інформаційних інструментів підтримки військовослужбовців на місцях** у процесі їх повернення з війни у цивільне життя, зокрема за такими напрямками:

(1) **покращення і розвиток практик взаємодії** органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадських об'єднань **щодо забезпечення захисту прав і свобод ветеранів війни та членів їх сімей, а також надання повного спектру послуг, спрямованих на повноцінну професійну адаптацію військовослужбовців.** (у цьому аспекті громадські об'єднання ветеранів війни повинні стати дієвим інструментом реалізації державної ветеранської політики на місцях; важливими майданчиками для об'єднання різних зацікавлених сторін у підтримці ветеранського руху у регіоні мають стати цільові форуми, ярмарки, мітани, як наприклад, Veterans Business Forum у Львові);

(2) **модернізація системи інформаційної підтримки, включення до регіональних програм соціально-економічного розвитку та реалізація заходів, які на грантовій основі надають можливість ветеранам започаткувати власну справу, пристосувати робочі місця до людей з особливими потребами, сприяють проходженню військовослужбовцями професійного**

<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiODMwZWZjMmEtMTJmMy00YmM5LWI1OGUtYTQwYzY1YWVmZTliwidCI6IjVjM2NjODcwLTZlMGUtNDc1Mi1hMmVlLTZkMjlmZTE1NmM3NSIsImMiOjI9>

¹³ Там само.

перенавчання (ваучери на навчання) (у цьому напрямі доцільно популяризувати зазначені програми і масштабувати їх через лідерів місцевих громадських організацій та роботодавців, органи місцевого самоврядування, представників обласного та міського центрів зайнятості, Львівського регіонального партнерство зайнятості «Опліч» і самих учасників бойових дій. Необхідно також об'єднати ресурси різних установ та організацій задля допомоги ветеранам та їх родинам і створити єдиний цифровий простір чи окремий мобільний застосунок (можливий варіант – в межах вже існуючих додатків, наприклад «Правового навігатора»¹⁴, «e-Ветеран» і т.ін.), де буде розміщена уся необхідна інформація для військових);

(3) посилення мотивації і підвищення рівня готовності місцевих роботодавців пристосовувати робочі місця до людей з інвалідністю (у тому числі ветеранів війни), **а також створювати нові робочі місця, адаптовані до таких соціально вразливих верств населення** (у цьому контексті варто посилювати і масштабувати вже діючі у регіоні програми компенсацій на переоснащення робочих місць, а також впроваджувати нові стимули для роботодавців для створення інклюзивного ринку праці у регіоні. Важливо також проводити роз'яснювальну роботу серед місцевих роботодавців щодо неприпустимості дискримінаційної поведінки у питаннях найму ветеранів);

(4) вдосконалення системи поінформування ветеранів війни про сегменти регіонального ринку праці, в яких вони можуть бути затребуваними (серед очевидних сегментів підвищеного попиту на демобілізованих військовослужбовців є ринок охоронних послуг (зокрема муніципальні варти), що активно залучає учасників бойових дій. Тому для посилення безпеки у громаді доцільно нарощувати місцеві муніципальні варти шляхом інтеграції ветеранської спільноти в систему муніципальної безпеки. Так як регіон значною мірою має аграрну спеціалізацію, варто посилити роботу інституту сільськогосподарського дорадництва у забезпеченні навчання та практичної підтримки ветеранського агробізнесу);

(5) подолання / значне послаблення проблем вікових бар'єрів повернення військовослужбовців у сферу зайнятості, зміни ставлення роботодавців до передпенсійної вікової категорії осіб та обмеження перспектив щодо кар'єрного зростання ветеранів чи їх працевлаштування загалом (для вирішення цієї проблеми доцільно посилити можливості додаткової освіти і перенавчання для ветеранів старшого віку. Важливою пропозицією для владних інститутів є ініціатива щодо зменшення (принаймні на тимчасовій основі) або навіть зняття вікових обмежень при прийнятті ветеранів на посади служби в органах місцевого самоврядування та ін., що дозволить зменшити плінність і дефіцит кадрів);

(6) розвиток ринку віртуальної й інноваційної зайнятості як чинника

¹⁴ Для військових, ветеранів та їхніх сімей створили інформаційний додаток «Правовий навігатор». Інформаційне агентство «Вчасно» (25.02.2024 р.). URL: <https://vchasnoua.com/news/dlia-viiskovix-veteraniv-ta-yixnix-simej-stvorili-informacii-dodatok-pravovii-navigator>

адаптації та асиміляції ветеранів війни у соціально-трудові відносини. Ефективізація векторів розвитку ринку праці у контексті врахування потреб військовослужбовців залежить від реалізації таких інструментів: резервування вакансій на регіональних ринках праці з використанням уніфікованої й інтегрованої електронної бази даних; внесення змін до Кодексу законів про працю України щодо обов'язковості ведення електронних баз даних у сфері управління людськими ресурсами, у т.ч. прийому та звільнення, навчання і підвищення кваліфікації;

(7) розробка проактивної, гнучкої і сек'юритизованої політики зайнятості в Україні у проекції забезпечення розвитку соціально-трудових відносин ветеранів війни. У цьому контексті *основними критеріями та пріоритетами формування політики зайнятості* України мають бути:

✓ ратифікація конвенцій МОП щодо нових форм зайнятості та гнучкого режиму роботи для окремих категорій працівників, у т.ч. ветеранів війни, внесення змін до Кодексу законів про працю України відповідно до міжнародних трудових стандартів і практики передових економік світу;

✓ внесення змін до Закону України «Про колективні договори та угоди» щодо реформування договірної системи відповідно до сучасних тенденцій інноваційних, віртуальних та нестандартних видів економічної діяльності;

✓ запровадження системи соціального страхування серед фрілансерів-ветеранів війни;

✓ імплементація у практичне застосування системи «купівлі-продажу послуг» на окремі види праці як інструменту мінімізації тіньової зайнятості серед ветеранів війни у сфері домашнього обслуговування.

Трансформації нових видів зайнятості в Україні стосуються і ціннісних орієнтацій роботодавців на інтеграцію ветеранів війни у соціально-трудові відносини, особливо практики аутсорсингу, роботи за договорами з фіксованим терміном тощо. Для віртуальної або іншої нестандартної зайнятості «нові трудові договори» встановлюють особливі відносини «роботодавець-ветерани війни» шляхом затвердження «нестандартних» умов праці у трудових договорах (формальні відносини) або ж шляхом фактичної відмови від стандартних умов, які містяться у положеннях трудового договору (неформальні відносини).

Ключовими індикаторами нового типу трудових відносин для ветеранів війни є відсутність постійної, довгострокової зайнятості, лімітовані гарантії щодо мобільності кар'єрного росту (підвищення кваліфікації, додаткове навчання, стажування). Натомість, перевагами для роботодавців у фокусі поширення неформальної зайнятості серед ветеранів війни є гнучкість трудових відносин, здатність адаптуватися до економічних потрясінь, можливості створення робочих місць для людей з обмеженими можливостями, а також зменшення витрат на розвиток людських ресурсів.

Додатки

Таблиця 1. Чинні проекти та фінансові можливості для ветеранів війни і їх сімей у Львівській області

Ініціативи	Джерела інформації
<i>Підприємництво</i>	
• Грант для ветеранів та членів їхніх сімей	https://loda.gov.ua/services/programs/74901
• Пільгові кредити для аграріїв-ветеранів війни на 2021-2025 роки	https://loda.gov.ua/services/programs/91225
• Ваучерна підтримка бізнесу ветеранів та членів їх сімей	https://loda.gov.ua/services/programs/94791
• Підтримка підприємницької ініціативи учасників АТО (ООС), ветеранів війни – грант 250 тис. грн	https://loda.gov.ua/services/programs/18027
• Підтримка підприємницької ініціативи учасників АТО (ООС), ветеранів війни та членів їхніх сімей – додаткова грантова підтримка по державній програмі «Робота»	https://loda.gov.ua/services/programs/94803
<i>Професійне навчання</i>	
• Програма професійної адаптації (професійне навчання, надання інформаційних, консультаційних та профорієнтаційних послуг, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці)	https://loda.gov.ua/services/programs/70093
• Ваучер на навчання (дає право на перепідготовку за робітничою професією, підготовку за спеціальністю для здобуття ступеня магістра на основі ступеня бакалавра або магістра за іншою спеціальністю, підготовку на наступному рівні освіти, спеціалізацію та підвищення кваліфікації у закладах освіти чи у роботодавця)	https://loda.gov.ua/services/programs/70860
• Цифрові навчальні курси (Дія.Освіта, Студія онлайн-освіти "Educational Era", Coaching for Ukraine, Prometheus, "Coursera", онлайн-платформа "Alison", ВУМ online, GOOGLE Digital Work, Школа бізнесу Нова пошта, Від воїна до фермера та ін.)	https://loda.gov.ua/services/text/74882
• Короткострокові курси у закладах професійно-технічної освіти	https://loda.gov.ua/services/text/78587